

www.MinisterieVanPropaganda.org

DEEL AARDGASWINSTEN
VOOR DE REGIO

GRONINGEN
GEEN WINGEWEST

VOOR WERK
EN WERKGELEGENHEID

GEEN MILITARISERING
VAN ONZE PROVINCIE

GEEN PROEFBORINGEN
EN DUMPING ATOOMAFVAL

GEEN AANLANDING
EN OPSLAG LNG

GEEN UITVERKOOP VAN
ONZE BODEMSCHATTEN

4 VOLKSKONGRES
1980

voor de toekomst
van de provincie
 groningen

4
zaterdag
26 april
DE KLINKER
WINSCHOTEN

GRONINGEN GEËN WINGEWEST

*"Fabrieken dicht
aardgas uit de bodem
radioactief afval er in
en militaire oefenterreinen eroverheen".
Zo wordt de politiek ten aanzien van onze provincie door de Groningse be-
volking in één enkele zin weergegeven.
Een bewuste politiek.
En dus geen toeval of noodlot.
Daarom kan er ook iets tegen gedaan worden.
Samen.*

LOOS GEBAAAR

De regering Van Agt-Wiegel heeft de Groninger bevolking een indirect antwoord gegeven als reaktie op de massale beweging tegen de bedrijfssluitingen. Deze vond in de FNV-demonstratie van vrijdag 8 februari j.l. zijn eerste hoogtepunt. De investeringspremie is met een aantal procenten omhoog gegaan en het kolenvergassingsproject zal versneld in uitvoer worden genomen. Er is echter een ander antwoord geëist. Namelijk geen bedrijfssluitingen, bijvoorbeeld bij OKTO en Philips. In eerste instantie gaat het bij deze bedrijven om een verlies aan arbeidsplaatsen van over een paar duizend. Daar kunnen in de komende jaren alleen bij Philips nog bijna een paar duizend bijkomen. De kolenvergassing levert op z'n vroegst over 10 jaar 100 tot 200 vaste arbeidsplaatsen op, aangezien deze techniek zich nog volledig in een experimenteel stadium bevindt.

REGERING KAN IETS DOEN

De regering kan zeker iets doen aan de problemen waar Groningen mee te kampen heeft. Philips is met forse overheids-subsidies naar het Noorden gehaald. De regering mag niet langs de kant blijven toekijken nu dit concern, nu het deze gelden binnen heeft, weer wil vertrekken. Bij de OKTO is de overheid de belangrijkste schuldeiseres.

De regering zou de oorzaken van de huidige hoge werkloosheid en omvangrijke bedrijfssluitingen kunnen wegnemen. Bijvoorbeeld door af te zien van de militaire oefenterreinen. Zij doet echter het omgekeerde: door middel van een "planologische aanwijzing" probeert zij haar zin door te drukken in het Lauwersmeer. De plannen voor oefenterreinen in het Westerwolde liggen nog steeds in de la. Inhoeverre dezen daar ook blijven, zal de op stapel staande regeringsnota over de militaire oefenterreinen duidelijk maken.

De regering zou ook van de voorgenomen dumping van radio-actief afval kunnen afzien. Of de besluiten voor aanlanding en opslag van het levensgevaarlijke en dure vloeibare aardgas kunnen terugnemen. Dit is zeker mogelijk: Algerije wil graag van het gesloten kontrakt af en stelt een kontrakt voor tussen Italië, Nederland en Algerije. De pijpleiding tussen Algerije en Italië nadert zijn voltooiing.

Het is een illusie om te denken dat een ondernemer zich met investeringspremies in een mijnenveld laat lokken. Philips wil geen verdwaalde kanonskogel in zijn fabrieken.

DADEN ZIJN NODIG

Het heeft er veel van weg dat de overblijvende vitale delen van Groningen in handen van de Shell vallen. Deze oliegi-gigant heeft reeds de toegang tot de enorme aardgas-voorkomens. En dit legt haar geen windeieren: bijna twee miljard gulden schone winst per jaar. Zowel door verkopen in Nederland als via de distributiemaatschappijen in het buitenland waarin zij deelneemt.

Shell heeft ook de beschikking over de magnesiumzouten. Dochtermaatschappij Billiton is concessie verleent om bij Veendam deze zouten te winnen. De verwerking vindt echter in het buitenland plaats.

Ook de Eemshaven dreigt in Shell handen te vallen. Naast een geplande steenkoolvergassingsfabriek komt de aanlanding en opslag van vloeibaar aardgas. Nu de levering van Algerije LNG niet door lijkt te gaan, is de enige reden om de LNG-terminal wél te bouwen gelegen in het feit dat Shell LNG uit Nigeria en Qatar (aan de Perzische Golf) wil halen.

Ook de kraamkamer van de Noordzee - de Waddenzee en het Eems-Dollardgebied - lijken verpest te worden om Shell een dienst te bewijzen. De smeerpipij zal aan Billiton worden toegewezen. Duzenden tonnen calcium- en kaliumzouten, vermengd met chroomzouten zullen jaarlijks op de Waddenzee worden geloosd. De Oost-Groninger aardappelmeelfabrieken mogen niet tegelijk op de smeerpipij lozen omdat anders ter plekke een soort gips zou ontstaan. Voorlopig blijft de Oost-Groninger bevolking in de stank zitten. Wanneer de noodleiding naar Nieuw Statenzijl gereed is, zal de lozing niet in de Waddenzee, maar op de Dollard waar veel minder stroming staat. Ook in deze kwesties ontloopt met name de regering haar verantwoordelijkheid. De rijkdommen in de Groninger bodem hoeven niet door Shell over de aardbol te worden gesleept naar gebieden die deze oliereus het voordeligst uitkomen. De regering kan uit de enorme aargaswinsten het kapitaal putten om zelf milieuvriendelijke bedrijven te stichten. Bedrijven die de kalium- en magnesiumzouten verwerken

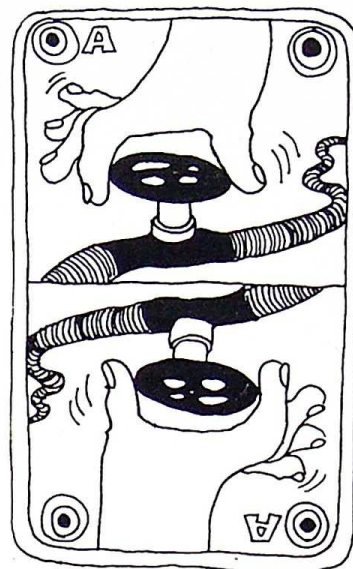
tot allerlei nuttige en waardevolle produkten. Bedrijven die ook op basis van aardgas produceren. Ook de waardevolle landbouwgrond hoeft niet verpest te worden door het inrichten van militaire oefenterreinen, maar kan de grondstof leveren voor verwerkende industrie. Zo ligt het nieuwe procédé voor de stroverwerking tot strokarton nog steeds in de kast.

Groningen eist een ander antwoord van de regering. Een ander antwoord hoort tot de reële mogelijkheden.

In deze brosjure willen we op bovengenoemde punten uitvoerig ingaan, teneinde een beter inzicht in de problemen waar onze provincie mee te kampen heeft te bevorderen, zodat gezamenlijk aan oplossingen kan worden gewerkt. Oplossingen die in Groningen zelf voor handen zijn.

Groningen, februari 1980.

Vorbereidingskomitee Volkskongres 1980.

DE TROEF

▽ Schematische weergave van aardgasevelden
in de Noordzee en aanvoerleidingen uit zee.

ANDERHALF MILJARD PER JAAR VAN DE AARDGASOPBRENGSTEN VOOR DE REGIO

Al vele jaren lang staan de enorme bodemrijkdommen centraal in de strijd van de Groninger bevolking voor werkgelegenheid. Bij deze strijd gaat het er niet alleen om bestaande bedrijven open te houden, hoe noodzakelijk dat ook is. Maar het gaat ook om de hoge werkloosheidscijfers terug te brengen.

Miljevriendelijke bedrijven kunnen worden gesticht op basis van de enorme voorraden aardgas, kalium en magnesium in de bodem van de drie noordelijke provincies.

De totale netto-inkomsten uit het aardgas zullen over 1979 ongeveer f 15 tot f 17 miljard bedragen. Door de Gezamenlijke Aktiekomitees is zaterdag 10 november '79 op een drukbezochte vergadering in Oude Pekela besloten om op te treden voor een bedrag van anderhalf miljard gulden uit deze inkomsten om de regio tot ontwikkeling te brengen.

BEZWAARSCHRIFT

Zo werd in en na de kartonstaking van '69/'70 door velen gesteld dat de aardgasopbrengste in ontwikkeling achtergebleven regio's ten goede moeten komen. Overduidelijk blijkt dit uit een bezwaarschrift van 11 december 1971 van de Gezamenlijke Aktiekomitees, welke in en na de kartonstaking een doorslaggevende rol speelden in de strijd voor loon en werk in tal van Groninger bedrijven. Dit bezwaarschrift richtte zich tegen de concessie-aanvraag door Shell

Delfstoffen N.V. om magnesium- en kaliumzouten in de ondergrond van Friesland te winnen. De bezwaren richtten zich niet tegen het winnen van magnesium als zodanig, maar tegen de onvoldoende ontwikkeling die dit voor de regio met zich mee zou brengen bij winning door de Shell. De Gezamenlijke Aktiekomitees stellen daar-
tegenover:

AARDGASOPBRENGST

"Een goede aanzet tot een andere aanpak had met behulp van het aardgas, dat in enorme hoeveelheden juist in de ondergrond van de Noordelijke provincies aanwezig is, gerealiseerd kunnen worden. Het zal U bekend zijn, dat in 1971 de opbrengsten van het aardgas 1600 miljoen gulden zal bedragen, nog afgezien van de winsten van de gezamenlijke distributiebedrijven, die in de orde van grootte liggen van 100 miljoen gulden. De staat zal hiervan bijna 70%, dus ongeveer 1,1 miljard gulden ontvangen, de opbrengst van de BTW niet mee-gerekend. Voor de NAM blijft er dan nog ongeveer 450 miljoen gulden over. De verwachting voor 1972 is dat de opbrengst met 500 miljoen gulden zal stijgen, zodat het deel wat de staat ontvangt met ongeveer 350 miljoen gulden stijgt."
(cijfers ontleend aan het Financiële Dagblad van 3 november 1971).

WERKGELEGENHEID

"Indien de staat het aardgas alleen zou hebben geëxploiteerd dan had de opbrengst dus alleen al in 1971 450 miljoen gulden meer bedragen. Daarnaast heeft de staat verzuimd om de ontwikkeling van de achterblijvende regio's op enige wijze te koppelen aan haar opbrengsten van het aardgas. Tenslotte kunnen we constateren dat de chemische verwerking van het aardgas onder andere in een kunstmestfabriek in Vlaardingen en in de fabriek "Gaz de France" in Noord-Frankrijk plaatsvindt, zodat de hieruit

voortvloeiende arbeidsplaatsen ook aan het Noorden zijn voorbijgegaan."

HOE MOET HET DAN WEL?

"We zijn van mening dat de procedure met betrekking tot het magnesium wezenlijk anders zal moeten verlopen. We willen U daarom de volgende eisen met betrekking tot het magnesium voorleggen:

- 1. De Nederlandse staat neemt zelf de exploitatie van het magnesium-zout en de elektrolyse van het magnesiummetaal uit het zout in zijn geheel ter hand;*
- 2. Het hiervoor benodigde kapitaal haalt zij uit de aardgasopbrengsten;*
- 3. De fabriek voor de elektrolyse van het magnesiummetaal vestigt zij in het Noorden van het land;*
- 4. De Nederlandse staat zorgt er daarbij voor dat geen overlast (stank, vervuiling e.d.) zal optreden;*
- 5. De winsten die uit beide processen voortvloeien komen ten goede aan de ontwikkeling van achtergebleven regio's, zolang die achterstanden voortduren; dit geldt zowel voor het Noorden als voor Limburg, Twente, Noord-Brabant, etc.;*
- 6. De Nederlandse staat buit haar positie als verkoper van het magnesium zodanig uit, dat ook industrieën voor verwerking van het magnesium (men denke aan een fabriek voor het legeren van het magnesium met aluminium, dat al in Delfzijl wordt geproduceerd) en voor verwerking van de vrijkomende afvalprodukten, zich in het Noorden van het land vestigen;*

- 7. De Nederlandse staat draagt er zorg voor dat het magnesium, dat in de ondergrond van de provincies Groningen en Drenthe aanwezig is, zo spoedig mogelijk in exploitatie wordt gebracht; deze grote hoeveelheden zijn een reden te meer voor de staat om de exploitatie van het magnesium zelf in handen te nemen."*

RAMING NETTO AARDGASINKOMSTEN IN 1972

Nederlandse Staat	f 1.354,8 miljoen
Distributiebedrijven	f 100 miljoen
DSM	f 83,6 miljoen
NAM (Shell/Esso)	f 661,6 miljoen
<hr/>	
Totaal	f 2.200 miljoen

EERSTE VOLKSKONGRES

Kort hierna wordt in april 1972 het eerste Volkskongres gehouden (in de Korenbeurs te Groningen). De bodemrijksdommen spelen ook hier een belangrijke rol. Zo kan men in de demonstratie na afloop spandoeken zien met teksten als: "Groningen géén wingewest", "Aardgaswinsten voor de regio's" en "Ontginning magnesium door de overheid".

Van 1971 op 1972 stijgt de afzet van voornamelijk Gronings aardgas van 25,3 miljard kubieke meters tot 34,1 miljard binnenlands verbruik en van 17,2 miljard naar 23,8 miljard kuub uitgevoerd (jaarverslagen 1971 en 1972 Gasunie).

UITVERKOOP VAN AARDGAS

De aardgasprijzen gaan sterk stijgen. Nog vóór de zogenaamde oliekrisis. De opbrengsten uit het aardgas stijgen nog meer. De totale netto baten voor overheid en de deelnemende oliemaatschappijen bedragen 6,5 miljard gulden. Dat deze oliemaatschappijen hun winst voor een aanzienlijk deel ook uit ons aardgas halen blijkt nu ook. Zo is van de nettowinst (na aftrek van belasting e.d.) van Shell, die in 1975 ca. f 6.000 miljoen belooft, f 764 miljoen afkomstig van de verkoop van Nederlands aardgas. Daarvan is f 556 miljoen in Nederland gemaakte winst.

(Berekening op basis van het artikel 'Aardgasbaten, nu en in de toekomst', E.S.B. van april 1978).

De uitvoer van aardgas naar West-Duitsland, België, Frankrijk en Italië gaat het binnenlands verbruik overtreffen: vergeleken met 1972 is die uitvoer verdubbeld tot 46,7 miljard kubieke meter tégen 42,1 miljard binnenlands verbruik (jaarverslag 1975 Gasunie). De reden van deze hoge uitvoer wordt ook duidelijk: Shell en Esso zitten twee keer achter de kassa: één keer in Nederland en één keer aan de andere kant van de grens. *Door kapitaalsdeelname in Westduitse en Belgische distributiebedrijven verdienen Shell en Esso op iedere kubieke meter in het buitenland verkocht Nederlands aardgas anderhalf keer zoveel dan wanneer deze in Nederland zou zijn verkocht!*

270% DUURDER

De gasprijzen blijven ook na 1975 stijgen. Met dubbele snelheid. Kostte het aardgas in 1971 per kubieke meter nog een dubbeltje, in 1976 was dit reeds 20 cent. Aan het eind van dit jaar (1980) zal de prijs ruim 37 cent bedragen. Op de gehele Nederlandse bevolking drukken deze lasten zwaar. Een gemiddeld gezin met een jaarlijks verbruik van 3300 kubieke meter (1977) betaalde hiervoor in 1975 ongeveer f 645,-. Dit jaar zal dat ongeveer f 1080,- zijn.

RAMING NETTO AARDGASINKOMSTEN IN 1975

Nederlandse Staat	f 4.170 miljoen
Distributiebedrijven	f 105 miljoen
DSM	f 102 miljoen
NAM (Shell/Esso)	f 1.111 miljoen
<hr/>	
Totaal	f 6.488 miljoen

PRIJSKOMPENSATIE

Deze enorme stijging van de vaste kosten van levensonderhoud is in belangrijke mate buiten de prijscompensatie gebleven. Als verrekeningsbasis geldt het jaar 1974 toen de aardgasprijs 11 cent per kuub bedroeg. Een zogenaamd gemiddeld gezin werd toen geacht 2,7% van z'n netto-inkomen aan de gasrekening uit te geven. In 1979 nam de gasrekening echter al 5,4% van het netto-inkomen in beslag. De helft van de prijsstijging wordt dus niet doorberekend in de lonen en uitkeringen.

Zoals bekend hebben regering en ondernemers plannen om de energieprijzen (dus ook de aardgasprijzen) in het geheel buiten de compensatie te plaatsen of zelfs de hele prijscompensatie af te schaffen. Dit teneinde een algehele drastische verlaging van het levenspeil door te voeren, van werkers en uitkeringsstrekkers. Wanneer deze plannen door gezamenlijke actie van de werkende bevolking niet verijdeld worden, is de ramp niet te overzien. Er bestaan aanwijzingen dat de olieconcerns de aardgasprijzen de komende jaren nog eens willen verdubbelen! We komen daar nog op terug.

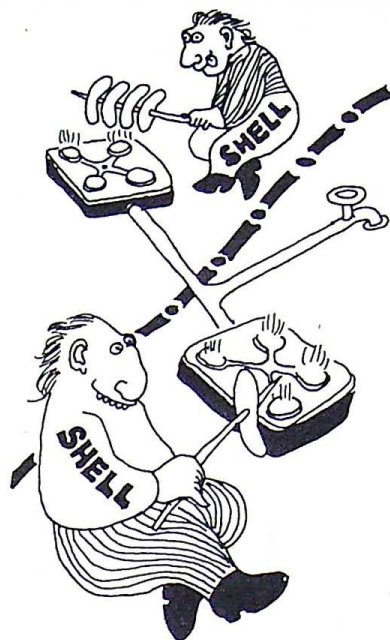
(Gegevens ontleend aan diverse nummers van Koopkracht uitgegeven door de Stichting Konsumenten Kontakt).

WIE PROFITEERT ER VAN HET AARDGAS?

Opnieuw zijn er gegevens bekend geworden over de inkomsten uit het aardgas. En opnieuw hogere. Uit Kamerstukken blijkt dat de totale netto-opbrengst over 1979 op f 13,0 miljard geraamd wordt. Daarvan is f 10,25 miljard voor de overheid en 2,75 miljard voor DSM, Shell en Esso.

(Gegevens ontleend aan een artikel in het decembernummer '79 van "Gas" van de voorzitter van de Vegin; de vereniging van gasdistributiebedrijven - de heer A. J. Kaland). Wanneer we eenzelfde indeling tussen Shell, Esso en DSM als in 1972 en 1975 aanhouden komen we tot nevenstaande cijfers (DSM krijgt door een bepaalde manier van staatsdeelname in het bedrijfskapitaal 'minder meer'). Hiervan ontvangt Shell als nettowinst f 1300 miljoen; de winst in België en West-Duitsland gemaakt op Nederlands gas nog niet meegerekend.

Deze "winst uit het buitenland" stijgt aanzienlijk in vergelijking met 1975. De exportprijzen stijgen minder snel dan de (klein)verbruikersprijzen in het buitenland. Shell en Esso verdienen dus in 1979 ieder naar schatting bijna twee miljard (2.000.000.000,-) gulden op het Nederlandse aardgas. Wanneer de Nederlandse Staat het aardgas geheel zelf zou hebben geëxploiteerd, zouden de inkomsten over 1979 alleen al bijna vier miljard gulden hoger zijn geweest.

RAMING NETTO AARDGASINKOMSTEN IN 1979

<i>Nederlandse Staat</i>	<i>f 9.750 miljoen</i>
<i>Distributiebedrijven</i>	<i>f 500 miljoen</i>
<i>DSM</i>	<i>f 150 miljoen</i>
<i>NAM (Shell/Esso)</i>	<i>f 2.600 miljoen</i>
<hr/>	
<i>Totaal</i>	<i>f 13.000 miljoen</i>

ANDERHALF MILJARD IS REDELIJK...

Wanneer we alle cijfers in dit hoofdstuk nog eens overzien is er slechts één konklusie mogelijk: anderhalf miljard voor de ontwikkeling van de regio betaald uit de netto aardgasopbrengsten van f 13 miljard is een redelijke eis. Sinds 1972 zijn de inkomsten van de overheid toegenomen van 1350 miljoen gulden tot 9750 miljoen per jaar. Wanneer de exportprijs zou zijn opgetrokken tot de prijs van een vergelijkbare hoeveelheid stookolie, zou alleen al in 1975 de totale netto-inkomsten met 2,9 miljard gulden zijn gestegen. (Volgens het eerder genoemde E.S.B.-artikel). In 1979 levert dit een bedrag van 5,5 miljard gulden op.

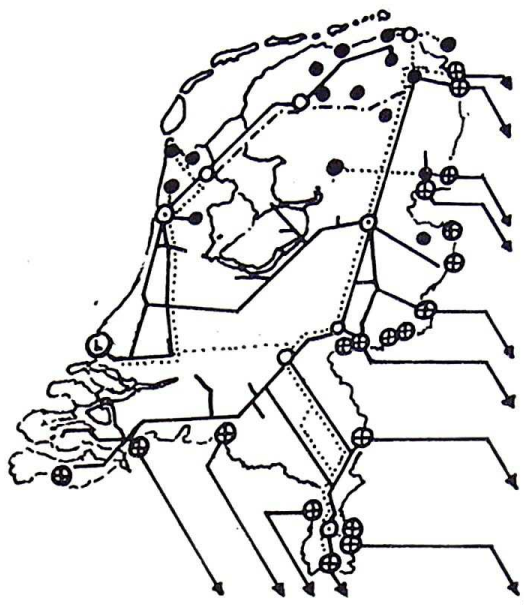
... VOOR ONTWIKKELING VAN DE REGIO

Dit geld dient aangewend te worden om werkgelegenheid te scheppen, op basis van de grondstoffen. Zowel in als op onze bodem: ook de landbouw levert belangrijke grondstoffen voor de industrie. Daarnaast moeten de algemene voorzieningen zoals onderwijs, gezondheidszorg, bejaardenhulp, welzijnswerk, het openbaar vervoer e.d. sterk verbeterd worden.

▽ Schematische weergave van het hoofdtransportnet, gesplitst in leidingen voor Gronings en laagcalorisch gas en hoogcalorisch gas. Een aantal leidingen vervoert in het ene jaargetijde hoogcalorisch gas, in het andere gas met een lagere calorische waarde. In de exportstations wordt het aardgas overgeslagen in leidingen naar België, Frankrijk, Duitsland en Italië.

- hoofdtransportnet Gronings en laagcalorisch gas - per 31 december 1978 voltooide projecten
- hoofdtransportnet hoogcalorisch gas - per 31 december 1978 voltooide projecten
- voedingsstation aardgas
- compressorstation
- ⊕ compressor- en mengstation
- Ⓛ installatie voor vloeibaar aardgas
- ← ⊕ exportstation - aangesloten op het hoofdtransportnet buitenland
- ⊕ exportstation - aangesloten op het regionale net buitenland

VOOR WERK EN WERKGELEGENHEID

Van de belangrijkste bedrijven en bedrijfstakken zijn er nauwelijks bedrijven te noemen waar geen sluiting, sluitingsplannen of saneringsplannen bestaan.

De meest recente werkloosheidscijfers verstrekt door het Distriktsburo voor de Arbeidsvoorziening te Groningen geven over 1979 een gemiddelde werkloosheid van 11.417 mannen en vrouwen. De werkloosheid onder mannen is in 1979 met 227 gestegen tot 7502 of 6,5% van de loonafhankelijke mannelijke beroepsbevolking (tegen iedere 11 à 12 werkende mannen staat er 1 als werkzoekend ingeschreven). Voor vrouwen liggen deze cijfers naar verhouding twee keer zo hoog. In 1979 is de werkloosheid met 648 toegenomen tot 3915 of 12,7% (tegen iedere 7 werkende vrouwen staat er 1 ingeschreven).

CIJFERS GEVEN VERTEKEND BEELD

We hebben met opzet het aantal werkenden vergeleken met het aantal geregistreerde werkzoekenden. Want een veel groter aantal mensen staat in werkelijkheid buiten het arbeidsproces. Dit geldt voor vele vrouwen die wel willen werken, maar niet ingeschreven kunnen staan. En ook voor mannen. Het komt verder ook nogal eens voor dat werk-

lozen als "niet bemiddelbaar" uit de kaartenbakken van het Gewestelijk Arbeidsburo gehaald worden. Naast de hoge werkloosheid moet ook het hoge aantal WAO/AAW gerechtigden genoemd worden. Vooral in Oost-Groningen zijn de aantallen hoog. De zware landarbeid bij koud en vochtig weer en de zware arbeid in de industrie (onder andere ploegendienst) vormen de oorzaken. Eind 1978 telde de provincie Groningen bijna 26.000 WAO- en AAW-trekkers. Van de ongeveer 20.000 mannen daaronder waren er ongeveer 18.000 volledig arbeidsongeschikt.

Eind 1978 bestond de totale bevolking tussen 15 en 65 jaar in Groningen voor 10,8% uit mannelijke WAO/AAW-trekkers (Ned. 8,7%) en 3,4% vrouwelijke (Ned. 3,2%). Bij de cijfers voor Nederland moet bedacht worden dat dit een gemiddelde is over ook de andere regio's waar de problemen vergelijkbaar zijn met die in Groningen.

Dit betekent dat een zeer hoog percentage van de beroepsbevolking buiten het arbeidsproces staat. Naar schatting ongeveer de helft. In Oost-Groningen liggen de percentages mannelijke WAO/AAW-trekkers zeer hoog. Van 11,9% in Midwolda, 17,2% in Beerta, 18,3% in Finsterwolde, 19,2% in Termunten tot 22,0% in Oude Pekela. De geregistreerde werkloosheid onder mannen in oktober 1979 (in procenten van de totale

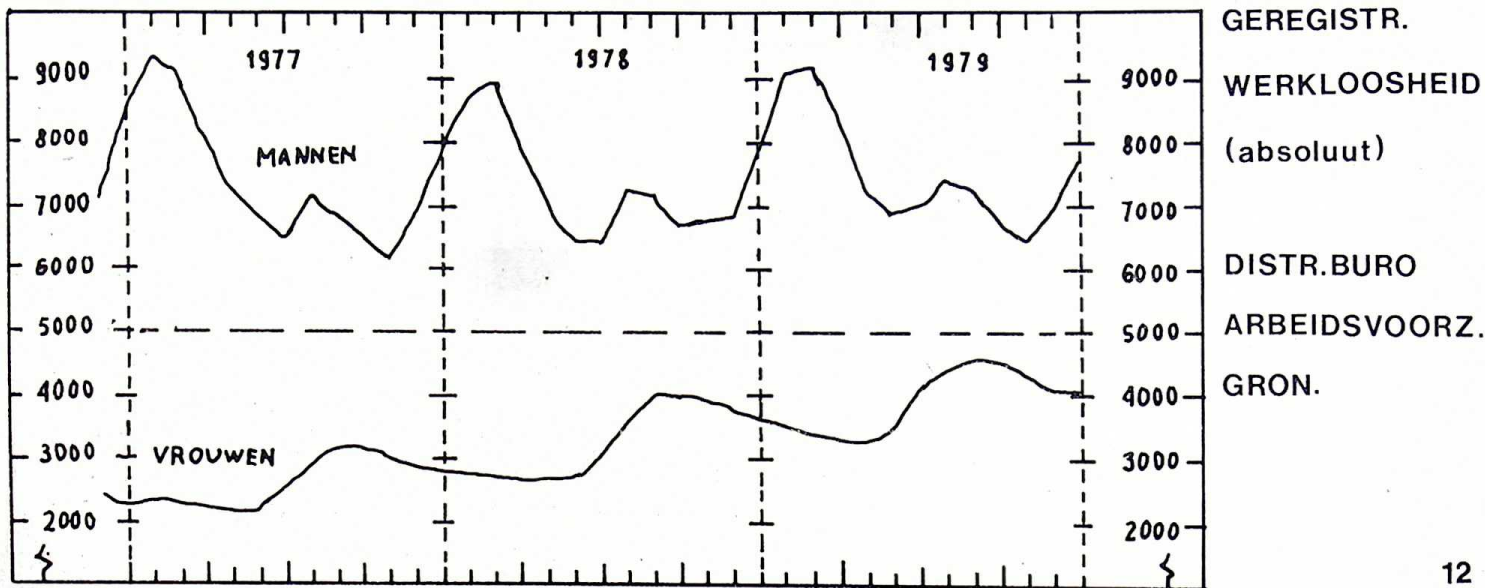

bevolking van 15 tot 65 jaar) is in deze plaatsen: Midwolda 4,0%, Beerta 3,4%, Finsterwolde 5,1%, Termunten 3,0% en Oude Pekela 5,7%.

JEUGDWERKLOOSHEID

De werkloosheid onder schoolverlaters is het afgelopen jaar opnieuw gestegen. Twee van iedere vijf (40%) werkloze mannen is tussen de 25 en 40 jaar oud. Daarvan is 23,3% langer dan 1 jaar werkloos. Van de werkloze vrouwen is bijna 3 van de 5 (57,7%) jonger dan 23 jaar. Langer dan een jaar werkloos is in deze leeftijdsgroep 22,7% in 1979 tegen 19,7% een jaar eerder. (Cijfers distriktsburo voor de Arbeidsvoorziening te Groningen).

*Met recht eisen wij een toekomst voor onze jongeren op.
Een toekomst voor onze provincie.*

GEEN MILITARISERING VAN ONZE PROVINCIE

De Groningse bevolking heeft reeds langere tijd gestreden tegen de aanleg van omvangrijke militaire oefenterreinen. Zowel in het zuidoosten in Westerwolde als in het noordwesten van de provincie, het Lauwersmeer. Ondanks het verzet, zowel van de betrokken bevolking als op bestuurlijk vlak wil de regering door middel van een "planologische aanwijzing" haar zin doordrijven in het Lauwersmeer. Binnenkort is ook een nota te verwachten over de militaire oefenterreinen.

WAAROM?

Waarom militarisering, in plaats van industrialisering? Om hierop een antwoord te vinden moeten we tien jaar terug. Sinds die tijd zijn regeringen gekomen en weer gegaan. De plannen zijn gebleven. Het gaat dan ook om de krachten achter de opeenvolgende regeringen. In allerlei officiële stukken uit die tijd wordt een tipje van de sluier opgelicht. Bijvoorbeeld in het "Advies inzake het vraagstuk van de regionale militaire oefenterreinen" door de Raad van Advies uitgebracht aan de minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening en aan de staatssecretaris van Defensie. Datum: 19 maart

1970. Daarin is het volgende te lezen: "De historische ontwikkeling heeft een verplaatsing van de militaire activiteiten te zien gegeven, eerst vanuit de steden en later vanuit de Randstad. Hierbij komt dat de strategische conceptie waarbinnen het Nederlandse leger functioneert aan sterke wijzigingen ten opzichte van het verleden onderhevig is geweest. In de huidige NAVO-conceptie is het potentiële operatiegebied van het Nederlandse Legercorps in de Noordduitse laagvlakte, een gebied dat aansluit bij de provincies Groningen en Drenthe. Het bevoorradingscentrum ligt op enige afstand daarvan gesitueerd. In tijden van spanning zou het veel eenvoudiger zijn indien de aanvoerlijnen hun oorsprong zouden hebben in het Noorden van het land. Vele militaire opslagplaatsen zijn echter in het Westen van het land gelegen." Dat betekent Groningen een tweede Veluwe. Oefenterreinen, kazernes, opslagplaatsen van allerlei zwaar materieel. En..... het is handig ze voor het grijpen te hebben, dus waarom geen atoomraketten. Het betekent ook slagveld, als de Noordduitse laagvlakte te klein blijkt als potentiële operatiegebied.

DWING DE REGERING
HAAR EIGEN PLANNEN
OP TE BLAZEN!

WERKGELEGENHEID

Om de bittere pil voor de bevolking te vergulden haalt men de werkloosheid er altijd bij. Dit thema werd in 1970, in het reeds aangehaalde advies van de Raad voor de Ruimtelijke Ordening, bijna cynisch als volgt geformuleerd: "dat concentratie van militaire activiteiten in een streek een groeipoleffect kan hebben, waardoor verkeersverbindingen, onderwijsvoorzieningen en verder maatschappelijke en culturele infrastructuur kunnen worden bevorderd." Daarna werd dit het hoofdthema in het regeringsplan "Ter Apel" (plan Kikkert). Het groeipool-effekt werkt averechts: Philips wil geen verdwaalde kanonskogel in zijn fabriek.

Nog nooit is echter in Nederland een regeringsplan zó snel en vernietigend gekritiseerd als dit werd gedaan door de gewestelijke raad van het Landbouwschap, sprekende namens de gehele georganiseerde landbouw in Groningen, in een nota aan de Tweede Kamer in januari 1971. Met harde cijfers wordt aangetoond dat het geen werkgelegenheid oplevert en dat de beste kultuurgrond verloren gaat, zodat het boerenbedrijf grote schade lijdt. Dit is ook de reden dat telkens plannen de kop opsteken, om vruchtbare kultuurgrond te gaan bebossen.

GEMEENTE ULRUM

Massaal heeft de bevolking in Noord-Groningen zich tegen de plannen voor oefenterreinen in het Lauwersmeergebied gekeerd. De garnalenvisserij en schelpenzuigerij wordt er door aangetast. De recreatiemogelijkheden in het Lauwersmeer, op Schiermonnikoog en op Ameland bedreigd (er wordt tot in de Waddenzee geschoten). Een bijzonder goede tuinbouwgrond dreigt verloren te gaan: bollentelers uit het Westen van Nederland hebben belangstelling voor dit gebied. In het streekplan van de provincie Groningen hebben Gedeputeerde Staten een aantal jaren geleden dit verzet tot uitdrukking gebracht: de mogelijkheid van een militair oefenterrein werd geschrapt.

Onlangs heeft ook de gemeente Ulrum, die zeer nauw betrokken is bij de plannen, zich nadrukkelijk en met argumenten tegen de aanleg van militaire oefenterreinen in het Lauwersmeergebied verklaard. Daarmee is ook op bestuurlijk vlak één front Tegen tot stand gekomen. De Groninger bevolking heeft daarmee een bijzonder goede uitgangspositie om met massale actie de regering de voet opnieuw dwars te zetten.

GEEN OPSLAG VAN RADIOAKTIEF AFVAL

Ook op dit punt is totnutoe alleen resultaat geboekt door het optreden van de bevolking. De plannen zijn beslist niet van de baan. Hetzelfde moet gezegd worden van de atoomfabriek die vlak bij Sellingen over de grens in het West-duitse Hümmlingebied gepland is. De jongste ontwikkelingen betreffen echter voorbereidingen om een kerncentrale in de Eemshaven te bouwen.

GEEN KERNCENTRALE IN DE EEMSHAVEN

De regering wil voordat ze met de kernenergie verder gaat, eerst breed maatschappelijk discussiëren. Daar is ze dan wel te laat mee, deze discussie heeft reeds een standpunt opgeleverd: afwijzing van bestaande en vooral een reeks kerninstallaties. De regering geeft dus toe dat ze de eerste slag verloren heeft. Dat wil niet zeggen dat er in allerlei kamertjes-achteraf niets gebeurt.

WERKGELEGENHEID

Zoals bekend zijn er plannen om in de tachtiger jaren 3 kerncentrales van 1000 Mega-

watt in Nederland te bouwen. Daar zijn reeds twaalf mogelijke vestigingsplaatsen voor aangewezen, waarvan drie als 'geschikt' bekend staan. Eén van deze drie is de Eemshaven.

Hoewel er nog breed gediskussieerd wordt, dreigen er in Groningen al voldongen feiten geschapen te worden. Vooral met gevolgen voor de werkgelegenheid. Nu al is vast komen te staan dat EGD (Electriciteitsbedrijf voor Groningen en Drenthe), dat de exploitant van een eventuele kerncentrale zal worden, de kerncentrale kan laten bouwen ook al heeft dit als gevolg dat andere bedrijven daardoor wegblijven.

VOORBEREIDING

Het Eemshaventerrein wordt beheerd door het Havenschap Delfzijl. Deze heeft een stuk grond aan de EGD uitgegeven voor de bouw van een centrale naast de huidige Eemscentrale, die nog niet een volledig benut wordt. In een ontwerp-erfpachtsovereenkomst van 1976 heeft het Havenschap de bevoegdheid om de toestemming te weigeren, ook op grond van het feit dat andere industrieën hierdoor weg zouden blijven. Vanuit de EGD

is jarenlang oppositie tegen deze ontwerp-overeenkomst gevoerd. Dit heeft voorjaar '79 een nieuwe ontwerp-overeenkomst opgeleverd waarbij de EGD het Havenschap uitsluitend de geleden financiële schade, tengevolge van een ongeluk hoeft te betalen en verder zijn gang kan gaan.

GEEN LOZING RADIO-AKTIEF AFVAL

Waakzaamheid op dit punt blijft geboden. We gaan op deze plaats niet meer in op de argumenten waarom de voorgenomen lozing van radio-actief afval in zoutkoepels grote gevaren met zich meebrengt. Deze argumenten kan men gemakkelijk elders vinden. Bijvoorbeeld in de brochure "Tegen lozing atoomafval en Westduits atoomgevaar", die in de voorbereiding van het Volkskongres 1977 is verschenen en waarvan 6.000 exemplaren in de provincie zijn verkocht.

GEEN WESTDUITSE ATOOM-FABRIEK

De lozing van radio-actief afval in Groningse of Drentse zoutkoepels houdt rechtstreeks verband met de mogelijke vestiging van een atoomfabriek voor de opwerking van brandstof uit kerncentrales. Het Hümmling-gebied bij het Groningse Sellinger zou de meest geschikte plaats zijn. Toen de Westduitse autoriteiten gekonfronteerd werden met een zeer omvangrijk verzet van zowel de Nederlandse als de Westduitse bevolking hebben ze geprobeerd hun plannen aan de Oostduitse grens bij Gorleben door te zetten. Ook daar liepen ze vast.

Er moet ernstig rekening mee worden gehouden dat de komende jaren er opnieuw pogingen zullen worden ondernomen om de plannen door te zetten. Immers in West-Duitsland zijn er krachten aanwezig om het omvangrijke binnenlandse atoomprogramma door te zetten. Overal in de wereld zijn problemen met dergelijke installaties. De schaal waarop men in West-Duitsland wil werken is echter nog nergens ter wereld vertoond.

GEEN AANLANDING EN OPSLAG VAN VLOEIBAAR AARDGAS (LNG)

GASEXPORT

Nederland heeft een kontrakt met Algerije afgesloten voor de leverantie van bijna 6 miljard kubieke meter aardgas (in de vorm van LNG) per jaar gedurende 20 jaar. In de Gasunie jaarverslagen wordt als volgt gemotiveerd:

Teneinde het binnenlandse verbruik van aardgas over een langere periode veilig te kunnen stellen wordt een actief inkoopbeleid gevoerd, gericht op het verwerven van buiten Nederland gelegen aardgasreserves."

In deze zin wordt een halve waarheid geformuleerd: tegelijk wordt zeker de komende 10 à 15 jaar nog evenveel aardgas geëxporteerd als in Nederland zelf verbruikt zal worden.

BIJNA 1 MILJARD GULDEN

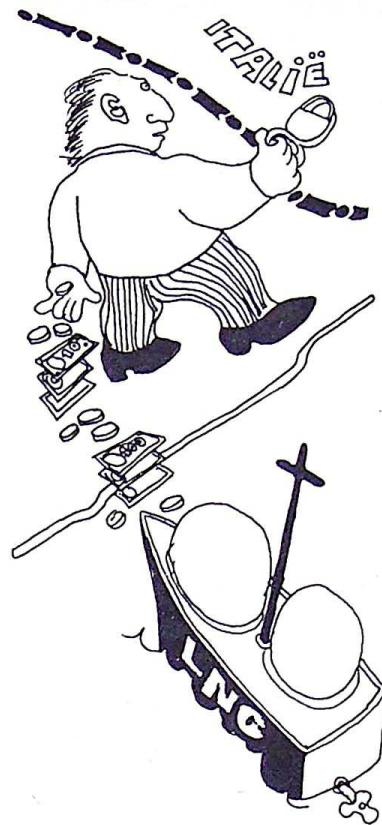
Dit levert de situatie op dat Nederland Algerijns aardgas invoert voor 20 cent per kubieke meter en aan Italië gas levert voor bijna 9 cent per kuub! De jaarlijkse hoeveelheid die aan Italië geleverd wordt is tenminste ook 6 miljard kuub. Logischer zou een kontraktenruil tussen Nederland, Algerije en Italië zijn. Algerije is hier ook voorstander van. Een pijplei-

ding onder de Middellandse Zee naar Italië is nagenoeg gereed. Algerije moet enorme investeringen doen voor installaties die het aardgas vloeibaar moeten maken voordat het verscheept kan worden. Het krijgt hiervoor de kredieten nauwelijks bij elkaar.

Ook Nederland zal veel geld moeten stoppen in de bouw en exploitatie van een LNG-terminal en -opslag in de Eemshaven. Samen met het prijsverschil tussen in- en uitgevoerd aardgas komt dit op een jaarlijks bedrag van tegen de één miljard gulden dat wij meer kwijt zijn dan wanneer we ons eigen aardgas zelf zouden gebruiken in plaats van het te exporteren.

MAASVLAKTE

Voordat besloten werd om de LNG-aanlanding in de Eemshaven te laten plaatsvinden, is de Maasvlakte bij Rotterdam lange tijd in discussie geweest. Redenen waren een kortere vaarroute vanaf de leverancier, een veiliger en dieper vaargeul, hetgeen met de sterk windgevoelige LNG-tankers (vanwege de hoge opbouw) van groot belang is; en vooral de onmiddellijke nabijheid van een aantal groot-

verbruikers - de chemische industrie in het Rijnmondgebied. Men overwoog onder andere bij Voorne een dam van 7 tot 10 kilometer in zee te bouwen, waarop de LNG-terminal zou moeten komen. Ballast-Nedam (de ontwerper) noemde als redenen voor deze dure constructie: de ruime ligging vanaf de kust; het gescheiden scheepvaartverkeer, dus minder kans op een aanvaring en de mogelijkheid van een snelle vlucht naar open zee voor een LNG-tanker in geval van brand.

GEVAREN

Er is voor de goedkoopste oplossing gekozen: vestiging in de Eemshaven. In officiële stukken wordt als uitdrukkelijke reden genoemd dat er bij een ongeluk met LNG in de Eemshaven duizenden doden en gewonden minder zouden vallen, dan bij vestiging op de Maasvlakte. Zeker moet het risico van schade aan de kwetsbare chemische industrie in de Rijnmond ook als reden worden genoemd. Op grote schaal wordt de LNG-techniek nog maar sinds kort toegepast, vooral in Japan. In de Verenigde Staten is er reeds langer ervaring mee opgedaan. Er hebben zich daar ernstige ongelukken voorgedaan.

In oktober 1944 scheurde één van de vier LNG-tanks in het Amerikaanse Cleveland. De tank was drie jaar tevoren in gebruik genomen. Miljoenen liters LNG stroomden in de tankgracht die uit voorzorg keurig netjes, maar helaas niet diep genoeg gegraven was. De ijskoude vloeistof stroomde de straten van het stadje in. Toen hij uiteindelijk vlam vatte, schoten de vlammen achthonderd meter de lucht in. Honderddertig doden, driehonderd gewonden en veertienduizend daklozen. De kans op een dergelijk ongeluk was tevoren geschat op één op de miljard. In februari 1973 brak brand uit bij onderhouds-

werkzaamheden in een "lege" opslagtank bij New York, waarbij 40 werknemers het leven lieten. De waarschijnlijke oorzaak was het lekken van aardgas door de binnenwand van de tank, zodat het zich in het isolatiemateriaal kon ophopen.

ONDERZOEK

Evenals bij kerncentrales is in Amerika het onderzoek pas goed op gang gekomen na deze ongelukken. Speciale aandacht krijgt daarin de vorming van een vuurbal. Dit moet als het meest ernstige risico van LNG worden beschouwd. Bij een explosie is het aardgas reeds vermengd met lucht. Bij een vuurbal heeft nog geen vermenging plaatsgevonden. Deze brandt van de buitenkant af op. De vuurbal kan voortgestuwd worden door de uitzetting van de brandende gassen. Tot afstanden van verscheidende kilometers kunnen derdegraads verbrandingen optreden door de sterke infrarode straling.

NIGERIA EN QATAR

Vanuit de belangen van de bevolking bekeken is er dus geen enkele reden om het gevaarlijk en dure LNG in te voeren. Toch zou de bouw van een LNG-terminal door moeten gaan, ook als Algerije afhaakt. De reden ligt er vooral in dat de Shell LNG uit Nigeria en Qatar (aan de Perzische Golf) in wil voeren. In tegenstelling tot Algerije heeft Shell in deze landen wél belangen. Zo zit Shell voor 10% in Bonny LNG (Nigeria) en voor 40% in Qatar Gas.

KERNCENTRALE

Levert de aanwezigheid van een kerncentrale in de Eemshaven in combinatie met LNG-aanlanding niet een opeenstapeling van gevaren op? Zeker! In officiële rapporten wordt op deze problemen ingegaan. Onder andere in het Aanvullend Structuurschema Electriciteitsvoorziening. In paragraaf 5.2.2 valt te lezen.

"Fabrieken, instellingen of andere ondernemingen die een explosie of een vergiftigingswolk kunnen veroorzaken, mogen niet in de buurt van een centrale worden gebouwd. Alleen als een hele reeks extra veiligheidsvoorzieningen zijn getroffen, kan zo'n dergelijke fabriek toch toegelaten worden."

Met die extra veiligheidsvoorzieningen hebben we ervaring, zeker sinds Harrisburg.

Eén van de weinige projecten die er naast de LNG-aanlanding en -opslag in de Eemshaven lijken te komen is een fabriek voor steenkoolvergassing en een daarmee samenhangend kolenoverslagbedrijf. Evenals het LNG (50 arbeidsplaatsen) brengt dit bedrijf betrekkelijk weinig werkgelegenheid: 100 à 200 vaste arbeidsplaatsen. Bij de bouw zijn tijdelijk meer mensen betrokken.

MENGINING

Eén van de argumenten waarom gepleit wordt voor de produktie van steenkoolgas is de mogelijkheid om het te mengen met LNG of Noordzeegas. Steenkoolgas heeft een lagere verbrandingswarmte dan het Groningse aardgas; LNG en het meeste Noordzeegas hebben een hogere verbrandingswarmte. Wanneer men deze in de juiste verhouding mengt, krijgt men aardgas van de Groningse kwaliteit dat geschikt is voor de bestaande gasapparatuur. Ombouw is dan niet nodig. Echter het is niet nodig aardgas uit de Noordzee (vooral het Noorse Ekofisk-gas) of LNG op deze wijze met kolengas te vermengen. Het kan ook rechtstreeks aan grootverbruikers geleverd worden, of versneden worden met stikstof of lucht, of in geringe mate ook met het

STEENKOOVERGASSING

Groningse gas worden gemengd. Dit gebeurt nu ook al.

VEEL DUURDER

Er is juist een duidelijke reden om op korte termijn geen steenkoolgas in te voeren: het is veel duurder. Er wordt in dit verband gesproken over een verdubbeling van de aardgasprijzen vergeleken bij de prijzen in '79. De prijs is om een aantal redenen hoger. Ten eerste moeten de kolen ingevoerd worden (over - eventueel ondergrondse - vergassing van de enorme voorraden Nederlandse kolen wordt in dit verband nooit gesproken); wanneer concerns als de Shell deze kolen gaan invoeren zijn ze altijd duur. Na een eerste vergassing ontstaat kolengas bestaande uit voornamelijk waterstof. Om veiligheidsredenen kan dit voorlopig (of misschien zelfs nooit) in het gasleidingnet worden gedistribueerd. Daarom moet een ingewikkelder en duurder proces met een lager rendement gevolgd worden om een soort surrogaat aardgas te krijgen.

WAAROM IN GRONINGEN?

Een belangrijke kostenfactor is ook de opslag

ervan, die men op langere termijn wil ontwerpen. Bij een wisselende gasafzet gedurende het jaar, wil men een konstante produktie van steenkoolgas. Als reservoir zou een uitgeput aardgasveld en uitgeloopte zoutkoepel dienst moeten doen. Deze zijn in Groningen volop aanwezig. De vraag is echter waarom men niet veel meer met het opstarten en afschakelen van aparte produktie-eenheden kan werken. In de bestaande rapporten blijft deze mogelijkheid in het geheel buiten beschouwing. Wellicht spelen strategische overwegingen ook een rol.

AARDGASEXPORT

Het zotte gesleep met gas zoals we dat al bij het LNG zagen, komen we hier ook weer tegen. Terwijl de export van goedkoop aardgas zeker nog 10 à 15 jaar voortduurt, zou het kolengas een steeds belangrijker rol moeten vervullen. Er is daarom alle reden om te stoppen met deze aardgasexporten. Volgens een publikatie van de Rijks Geologische Dienst in 1978 bedroeg de totale aardgasvoorraad in Nederland en het Nederlandse deel van de Noordzee per 1 januari '78 2359 miljard kubieke meter. Jaarlijks wordt er op dit moment bijna evenveel nieuw gas gevonden als er verbruikt en geëxporteerd wordt. En de winningsmogelijkheden zijn bij lange na niet uitgeput. Zo werd de bewezen reserve op 1 januari '78 op 1710 miljard kubieke meter aardgas is gewonnen. Het aandeel van het Slochter gas in deze bewezen reserve is aanzienlijk: per 1 januari '78 1497 kubieke meter.

EXPORT IS HOGER

De Gasunie rekent ons in het "Plan van Gasafzet 1979" voor dat tussen '79 en 2003 het

totale binnenlandse verbruik 891 kubieke meter zal zijn en de export 605 kuub. Er zou dan nog 243 kuub resteren om in het binnenland op te maken. De export is in werkelijkheid echter groter. Zo krijgt West-Duitsland rechtstreeks 2 tot 6 miljard kubieke meter gas geleverd uit het Placidveld, zonder registratie bij de Gasunie. Hetzelfde geldt voor het gas bij Bergen (Noord-Holland).

OMSTREDEN GRENS

Ook een belangrijk deel van het Slochter gas gaat voor transportkosten en buiten de openbare Gasunie statistiek om naar West-Duitsland. Dit vanwege de claim dat een deel van de bel onder Westduits grondgebied zou liggen. De grens in de Eems is echter omstreden. Het is in dit verband dan ook van groot belang dat bekend wordt wat er in de geheime onderhandelingen tussen West-Duitsland en Nederland over de grenskwestie is afgesproken.

KONKURRENTIE

Al met al is er geen reden om de kolenvergassing versneld ter hand te nemen. Integendeel. De ontwikkeling op dit gebied lijkt echter vooral ingegeven te worden door de belangen van Shell. Evenals andere oliemaatschappijen heeft Shell kort na de oliecrisis enorme kolenvoorraden opgekocht, vooral in Indonesië. Sindsdien is de kolenvergassing in een stroomversnelling geraakt. De oliemaatschappijen zijn met proeffabrieken bezig. In West-Duitsland alleen al staan er 6, voor een deel in eigendom van het kolenkapitaal. Shell is de belangrijkste gegadigde voor kolenvergassing in de Eemshaven. Ook de VEGIN (Vereniging van gasdistributiebedrijven)

is geïnteresseerd. Deze instelling heeft echter in tegenstelling tot de Shell nog geen proef-fabriek en beschikt evenmin over kolenreser-ves, afgezien van die in de Nederlandse bo-dem.

MILJEU

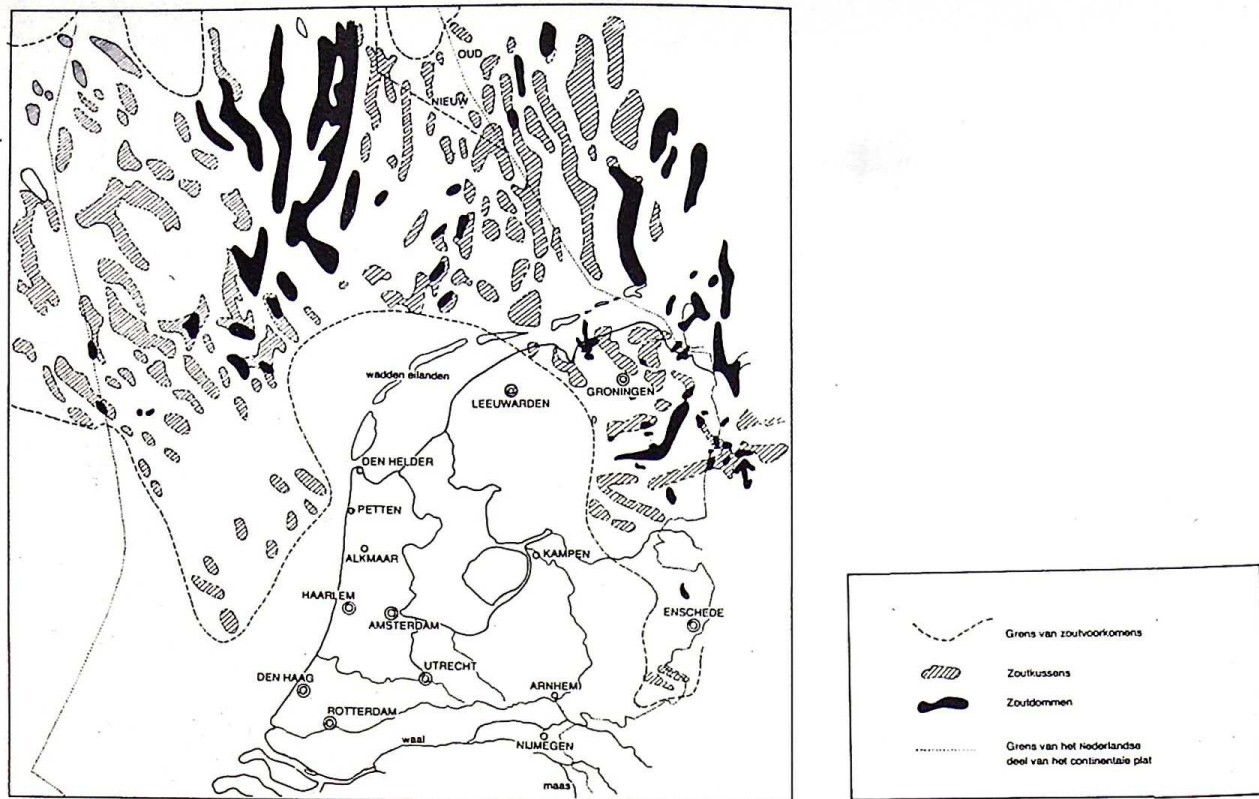
Onder druk van de concurrentie dreigen de milieu-aspekten de sluitpost van dit projekt te worden. Tal van zaken zijn nog niet opge-lost, zoals de ontzwaveling van de afvoergas-sen en de afzet van de zwavel, de bodem-en waterverontreiniging door de kolenover-slag, de opvang van vlieg-as en de bestem-ming van de sintels. Grondig onderzoek is op deze punten nodig.

KERNCENTRALE

Het is overigens niet uitgesloten dat een eventuele kerncentrale in de Eemshaven niet in de eerste plaats bedoeld is voor electriciteits-opwekking, maar voor de levering van zoge-naamde proceswarmte aan de steenkoolver-gassingsfabriek. De hitte die een gasgekoelde hoge temperatuurreaktor (THTR) levert, wordt dan rechtstreeks gebruikt voor de pro-duktie van stoom. Deze stoom kan voor de kolenvergassing gebruikt worden. In West-Duitsland wordt onderzoek op dit gebied ge-daan. Voorzover de oliemaatschappijen bij de kernenergiebussiness betrokken zijn (onder andere Shell en Gulf) doen zij vooral onder-zoek naar dit type kernreaktor. De kolenver-gassing zou op deze manier volgens West-duitse gegevens 30% meer rendement op-leveren dan bij niet-kernenergetische werk-wijze. Er is nog maar weinig ervaring met dit type kernreaktor opgedaan. Op deze wijze

dreigt er in de Eemshaven een enorm ener-giepark te ontstaan.

Figuur 4. Zoutvoorkomens in Nederland en het Nederlandse deel van het Continentale Plat.

KOM OP VOOR EEN GOEDE TOEKOMST VAN ONZE PROVINCIE

Het kan. Op basis van aardgas, kalium en magnesium in de Groningse bodem; en de land- en tuinbouw erop.

AARDGAS ALS GRONDSTOF

Aardgas is uitzonderlijk geschikt voor de chemische industrie. In 1963 werd het Slochter gas in productie genomen. Reeds in 1964 werd begonnen met de levering aan de DSM in Limburg. In 1968 bedroeg het aandeel van het aardgas in de totale benodigde grondstoffen van DSM al de helft.

GESCHIKTE SAMENSTELLING

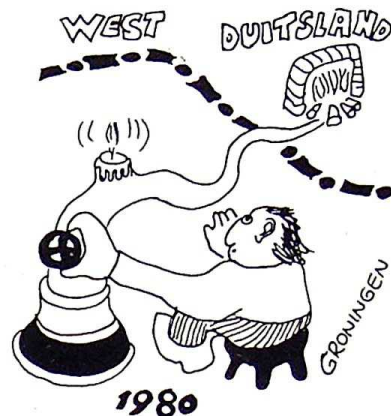
Het Groningse aardgas heeft een bijzonder geschikte samenstelling voor de ammoniakbereiding. Reeds vóór de zogenaamde oliekrisis in 1974 was ammoniakproductie op basis van aardgas 10% goedkoper dan met behulp van aardolie. Eén ton ammoniak kan gehaald worden uit 1300 kubieke meter aardgas.

In Nederland alleen zijn er zeker 5 ammoniakfabrieken op basis van aardgas: ICI op Rozenburg, DSM in Sluiskil, de Ammoniak Unie in Pernis, Esso Chemie op Rozenburg

en DSM in Geleen-Beek. In Frankrijk zijn er fabrieken bij onder andere Potasse en Engrais. In West-Duitsland fabrieken van BASF. Geen van deze fabrieken staat echter in Groningen.

Ammoniak is een belangrijke grondstof voor de kunstmestindustrie. Bijvoorbeeld Albatros en Mekog in Pernis, Nederlandse Stikstofmaatschappij in Sluiskil, Windmill in Vlaardingen, Esso Chemie op Rozenburg. Ook deze fabrieken staan niet in Groningen.

Samen met kalium zijn er hoogwaardige kunstmeststoffen te maken. Kalium wordt tot dusver in Nederland ingevoerd. Kaliumzouten kunnen echter ook uit de Groninger bodem gehaald worden. Nu zullen deze met het afvalwater, dat bij de magnesiumwinning vrijkomt, bij tonnen tegelijk in de Waddenzee geloosd worden. In Frankrijk wordt helium gehaald uit Gronings aardgas.

TOEPASSINGEN ELDERS

Hoewel het aandeel van de hogere koolwaterstoffen per gasveld kan verschillen zijn er toch legio toepassingsmogelijkheden. In Engeland haalt men voedingsmiddelen (proteïne) voor pluimvee uit aardgas. Uit Amerikaans aardgas maakt men zwarte kool voor de vulkanisatie van rubber. En ook gechlorreerde koolwaterstoffen als oplosmiddel voor kunststoffen; acetonitril voor synthetische vezels; acrylonitril voor plexiglas; polyacrylamide voor eetgerei; kunstgebitten e.d.

AKZO-DELFIJL

Het bewijs dat op basis van de Groningse bodemrijkdommen in Groningen industrialisatie mogelijk is, is Akzo Zoutchemie in Delfzijl. In 1951 werden de enorme zoutkoepels in de Groninger bodem voor het eerst ontdekt. Steenzout wordt nabij Winschoten gewonnen. Het produktenpakket van AKZO-Delfzijl omvat nu onder andere: chloor, keuzenzout, industrie- en wegzouten, soda's, natronloog, waterstof, chloor-koolwaterstoffen en natriumsulfaat. Het kan. Samen met DSM neemt AKZO deel in de productie van methanol. (Methanol Chemie Nederland) op basis van aardgas.

HET KAN

De overheid kan in Groningen werkgelegenheid scheppen. Het benodigde kapitaal kan de overheid uit de aardgasopbrengsten halen. En dat is geen weggegooid geld wanneer de arbeiders hier de rechtstreekse controle en zeggenschap over hebben. Of hebben de kartonarbeiders niet jarenlang hun verantwoordelijkheid getoond in de strijd tegen de bedrijfssluitingen. Of de arbeiders en arbeiders bij Nijkans/Seriös in Nieuwe Schans. Of de OKTO-arbeiders.

ZO KAN HET NIET LANGER

Op 11 juli 1962 diende de toenmalige minister van Economische Zaken, de Pous, de zogenaamde „Aardgasnota" bij de Tweede Kamer in. Hierin lezen we de volgende mooie volzin: „Door ons zal een hoeveelheid aardgas ter grootte van 25 miljard kubieke meter worden gereserveerd voor die industriële projecten, voor welke de beschikbaarheid van aardgas tegen een adequate prijs en in een voor een lange periode verzekerde hoeveelheid een voorwaarde is om in Nederland tot ontwikkeling te komen en wel primair voor vestigingen in de in het kader van het regionale industrialisatiebeleid aangewezen probleemgebieden in het Noorden van het land".

Al snel krijgt de Aldel (50% Billiton/Shell, 50% Hoogovens) hieruit gas geleverd voor zijn aluminiumsmelterij voor 3,024 cent per kubieke meter gas van 0° C en 1 atmosfeer luchtdruk. Aldel (5 á 600 werknemers) zorgde nauwelijks voor een stimulans voor de Groninger economie. Alleen Kawecki-Billiton-Metaalindustrie (KBM) met 30 mensen ontstond als verwerkende industrie.

Het „aardgaspotje" werd later uitgebreid tot 60 miljard kubieke meter. Voornamelijk Shelldochters kregen dit goedkope gas (bijvoorbeeld de Kempensche Zink Maatschappij in Budel).

(Gegevens ontleend aan „Bauxiet, Billiton en Suriname van SWOV van de Stichting Ontwikkelings Samenwerkingvakbeweging). Nadat de EEG bezwaar maakte zijn geen nieuwe kontrakten afgesloten. Dit heeft de situatie opgeleverd dat Groninger bedrijven 3 tot 5 cent per kuub meer moeten betalen dan soortgelijke bedrijven in West-Duitsland (en ook in België). Zo kan het niet langer!

MAGNESIUM ALS GRONDSTOF

Ook op basis van magnesium-zouten zoals die in de Groninger bodem voorkomen is een omvangrijke industrie te vestigen. Een grote verscheidenheid van produkten is mogelijk. Magnesiummetaal is nog lichter dan aluminium: een bepaald volume aluminium is anderhalf maal zo zwaar als hetzelfde volume magnesium. Het wordt om deze reden toegepast in radio's, fotoapparatuur, kijkers, kunstledematen en allerlei handbediende apparaten als tandartsapparatuur, automatische zagen, racefietsen, enz. Magnesium kent nog een voordeel: het is niet magnetisch. Om deze reden wordt het toegepast in navigatieapparatuur in vliegtuigen en schepen, handgereedschappen als boormachines, kettingzagen en grasmaaimachines. Het wordt verder toegepast in bedrijfswagens, waar het lagere eigengewicht een grotere laadcapaciteit mogelijk maakt.

ER IS VEEL VRAAG NAAR

Er is een sterk toenemende vraag naar magnesium. Vooral door de enorme toepassingsmogelijkheden. Wanneer men een legering van aluminium en magnesium maakt, krijgt men een metaal met bijzonder goede eigenschappen. Dit wordt veel in de vliegtuig- en ruimtevaartindustrie toegepast. Lange tijd heeft magnesium in hoofdzaak een militaire

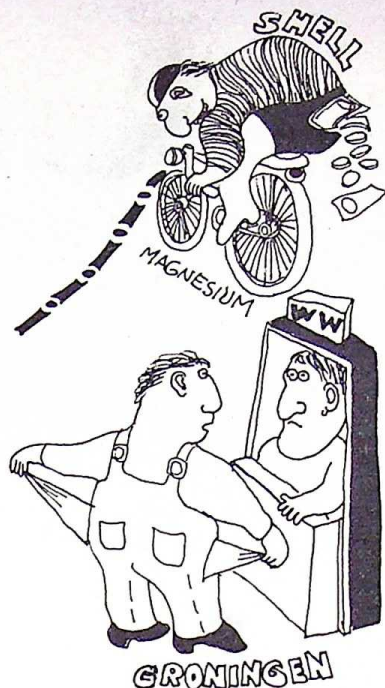
toepassing gekend, vooral in brandbommen, lichtspoorruitie en dergelijke. Magnesium is dan in poedervorm verwerkt en is dan zeer brandbaar en explosief. Daarom wordt het ook in vuurwerk en flitslampjes gebruikt. Lange tijd (sinds 1934) is de verwerking in de versnellingsbak van de VW-kever vrijwel de enige niet-militaire toepassing geweest, hoewel de reden dat de Duitsers hiertoe kwamen alles met de oorlog te maken had: het werd als surrogaat voor staal gebruikt. De Nederlandse magnesium-industrie heeft lange tijd het schroot van deze versnellingsbakken verwerkt, onder andere in luxaflex-zonwering.

PRIJSSTIJGINGEN

Naast een aantal aluminiumconcerns die magnesium voor eigen gebruik winnen, zijn de grote producenten in de kapitalistische wereld vooral Dow Chemical en Norsk Hydro (waar Billiton/Shell de magnesium-oxide aan gaat leveren). Deze concerns houden de produktie van magnesium lager dan de vraag is. Daardoor zijn de prijzen sterk gestegen; vooral in de laatste tien jaar.

1955-1971: ongeveer 35 dollarcent per Amerikaans pond (0,45 kg);

1974: ongeveer 75 dollarcent per Amerikaans pond;

1978: ongeveer 100 dollarcent per Amerikaans pond.

Groningen krijgt alleen de lasten. Dat blijkt ook uit het feit dat er een speciale pijpleiding van Blijham naar Veendam wordt aangelegd. Billiton/Shell krijgt dit gasveld speciaal toegewezen en kan aldus van goedkope energie gebruik maken. Tal van Groninger bedrijven worden echter niet van gas voorzien, maar moeten op de veel duurdere olie stoken (zoals de OKTO). Er moeten daarom maatregelen worden genomen willen we voorkomen dat het magnesium het aardgas achterna gaat.

VEENDAM

In 1978 is het besluit genomen om aan het A.C. Wildervankkanaal bij Veendam een magnesium-oxidefabriek te bouwen, Billiton/Shell is in Megnesia International B.V. de grootste belanghebbende. We moeten het met nadruk stellen: ten eerste de blokjes magnesium-oxide die deze fabriek gaat produceren worden elders (in Noorwegen) verder verwerkt. Wil men magnesiummetaal winnen, dan is electrolyse van de magnesiumzouten nodig.

Een magnesium metaalverwerkende industrie op basis van de fabriek die nu in Veendam in aanbouw is, is dus mogelijk. Een veelvoud van de werkgelegenheid bij dit bedrijf (ongeveer 130 mensen) gaat hierdoor voor Groningen verloren.

SMEERPIJP

Wanneer we de situatie rond het magnesium overzien, roept dit een vergelijking op met de uitverkoop van ons aardgas. Er zijn ook andere aanwijzingen dat Groningen alleen de

lasten van de magnesium-winning krijgt te dragen en niet de lusten. De smeerpip die bedoeld was om het Oost-Groninger afvalwater van de aardappelmeelindustrie af te voeren tot er zuiveringsinstallaties zijn gebouwd is Magnesia International B.V. (Billiton/Shell) toegewezen. De Oost-Groninger bevolking blijft echter in de stank zitten. De Waddenzee dreigt hierdoor ook ernstig vervuild te raken.

Vooral door de chroomlozing, die volgens gegevens van Billiton/Shell jaarlijks een halve ton zal bedragen. Verder zal er 140.000 ton calciumchloride en 40.000 ton kaliumchloride jaarlijks geloosd worden. De totale jaarlijkse productie van magnesiumoxide zal 100.000 ton bedragen.

LAND- EN TUINBOUW ALS BASIS

UITTOCHT

De TV-reklame van de PTT „Laat eens wat van je horen” is met name ook voor Groninger ouders en hun ergens anders in Nederland wonende kinderen bestemd. Al jarenlang trekken veel jongeren naar elders in Nederland wonende kinderen bestemd. Al jarenlang En niet alleen jongeren. Wie kent in z'n familiekring of onder z'n kennissen geen arbeiders die in de 50-er jaren bij bijvoorbeeld de Hoogovens of Philips Eindhoven zijn gaan werken? Sinds 1946 vertrokken er jaarlijks 2.000 tot 4.000 personen meer naar elders dan er zich in Groningen vestigden. Begin jaren zestig loopt dit terug. Na 1967 neemt dit aantal echter weer toe.

In de vijftiger en zestiger jaren waren het vooral de landarbeiders en kleine boeren die letterlijk het veld moesten ruimen. Kort na de Tweede Wereldoorlog was nog 1 van de 4 Groningers (26% van de Groninger beroepsbevolking) werkzaam in de land- en tuinbouw. In 1972 was dit nog maar 1 op 12 (8%). Een verdere daling zet zich nog door. Vooral het vanuit de EEG gevoerde beleid van „schaalvergroting en mechanisering” moet hier verantwoordelijk voor gesteld worden. Inmiddels heeft ir. S. Mansholt moeten erkennen dat zijn plan de boeren niets heeft opgeleverd.

MÉÉR WERK MET MINDER MENSEN

Niet alleen in de landbouw is er sprake van „schaalvergroting en mechanisering”. Ook in de industrie. Vooral sinds eind jaren zestig. Neem bijvoorbeeld de kartonindustrie. In 1970 waren er in totaal 42 papierbanen met een gemiddelde produktie van 9.500 ton karton per jaar. In 1980 zijn er nog maar 15 banen met een gemiddelde van rond 23.300 ton karton per jaar. In deze periode is het aantal kartonarbeiders gedaald van rond de 2.000 tot ongeveer 1.200. Dit proces zet zich nog door. Wanneer de OKTO van vouwkarton op massief karton zou overschakelen kan ze met 250 à 300 werknemers op 1 papierbaan van 5 meter breed jaarlijks 100.000 ton produceren.

SANERINGSPLANNEN IN DE KARTON

In deze periode hebben de grote papierconcerns Bührmann-Tetterode en KNP/Kappa vrijwel alle goedge draaiende zelfstandige bedrijven opgekocht. De plannen van deze concerns om de produktie te concentreren in enkele hypermoderne bedrijven vormt dan ook de achtergrond van de voortdurende

saneringspogingen in de massiefkarton. Ook de sluitingspogingen van de OKTO vormen hier een onderdeel van.

Hoewel er een markt is voor vouwkarton wordt er bewust een politiek gevoerd om dit bedrijf op massiefkarton over te laten schakelen. Dit gebeurt o.a. doordat de OKTO op olie stookt en niet op aardgas. Alleen dat al betekent een extra uitgave van anderhalf tot twee miljoen gulden per jaar. Overschakeling op massief karton bedreigt de werkgelegenheid bij de kleinere, goeddraaiende kartonbedrijven, zoals de Kroon, Britania, Fré en Co., Ceres, de Dollard en de Halm. Alleen eensgezinde strijd van georganiseerden en ongeorganiseerden uit alle bedrijven kan deze plannen doorkruisen. Daardoor is de Halm in Hoogkerk tot nu toe opengebleven.

RODE MAANDAGEN

De concerns schrikken er overigens niet voor terug om de modernste bedrijven te sluiten. In 1968 werden de Toekomst en de Reiderland gesloten. De Reiderland was toendertijd het modernste kartonbedrijf in Europa. Deze sluitingen en de grote loonachterstand hebben ertoe bijgedragen dat de Gezamenlijke Aktiekomitees zijn ontstaan. Onder hun leiding werden de Rode Maandagen georganiseerd. Iedere maandag werd gestaakt. Bij de Union 5 maal 24 uur; bij acht andere fabrieken 4 maal en bij drie twee maal 24 uur. Inzet was niet alleen het behoud van de werkgelegenheid, maar ook de opheffing van de loonachterstand en de slechte arbeidsvoorwaarden.

MAATREGELLEN KUNNEN

GENOMEN WORDEN

Naast de bestaande grote werkloosheid dreigen nog enkele tienduizenden arbeidsplaatsen verloren te gaan. Het Economisch Technologisch Instituut van Groningen (ETIG) voorspelt dat, wanneer geen maatregelen worden genomen, het berekende tekort aan arbeidsplaatsen in 1984 opgelopen zal zijn tot om en nabij 35.000.

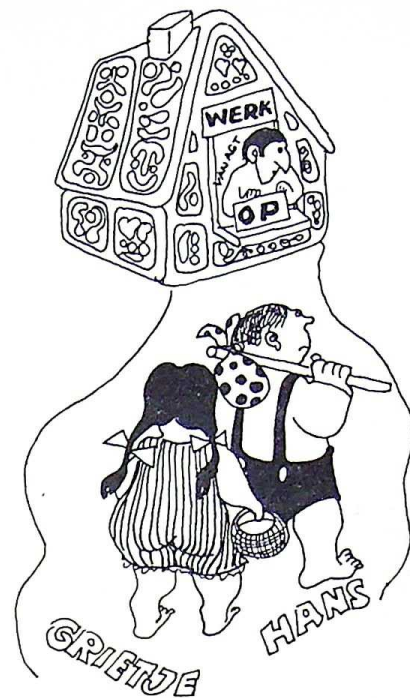
Betekenen deze cijfers nu dat er geen toekomst is voor Groningen? Integendeel! Alleen al op basis van de landbouw is werkgelegenheid van een behoorlijke omvang te scheppen. Vooral het verder ontwikkelen van industriële takken als de stroverwerkende industrie, de aardappelmeel- en (biet-)suikerindustrie heeft goede mogelijkheden. Naast de scheepsbouw zijn dit de traditionele industrietakken in Groningen.

Daarnaast blijken Oost-Groningen en het Lauwersmeergebied bijzonder geschikt voor de tuinbouw.

HET NIEUWE PROCÉDÉ

Begin 1970 werd door het gezamenlijke researchburo van de Groningse kartonfabrikanten (NV. RAS) het principe van een nieuw procédé van stroverwerking ontwikkeld. De ontdekking vond plaats juist in een periode waarin door de grote papierconcerns en de overheid werd aangedrongen op een sanering van de strokartonindustrie. Daardoor verschenen pas midden 1972 de eerste berichten over het nieuwe procédé.

Naar aanleiding hiervan stelden de Gezamenlijke Aktiekomitees onmiddellijk de eis dat de toepassing van het procédé in Groningen plaats zou dienen te vinden, vooral omdat dit een belangrijke stimulans zou zijn voor de werkgelegenheid in de bedrijfstak. Bovendien, zijn uitgebreide strogebieden voorhan-

den. In de herfst van 1972 moest de RAS wegens gebrek aan geldelijke steun van de kant van de overheid de nieuwe ontwikkelingen uit handen geven aan het Instituut voor Bewaring en Verwerking van Landbouwproducten (IBVL) te Wageningen. Het onderzoek was inmiddels al zover gevorderd dat gedacht werd aan het inrichten van een proeffabriek om de noodzakelijke experimenten te kunnen verrichten.

PROEFFABRIEK

In totaal zouden de kosten ongeveer 4 miljoen gaan bedragen. De Rijksoverheid wilde 1 miljoen bijdragen en evenzo het Landbouwschap. De overige gelden zouden gedragen moeten worden door belanghebbenden uit het bedrijfsleven. Vooral van de kant van de grote concerns in de chemische- en papiersektor bleek er belangstelling te bestaan; in dit verband werden de namen van Shell en Philips genoemd.

WAT IS HET NIEUWE PROCÉDÉ?

Evenals bij de oude methode wordt het stro ontsloten, nu echter met zoutzuur. De strovezel komt in zuivere vorm vrij doordat de drie bestanddelen van stro - cellulose, hemi-cellulose en lignine - goed gesplitst worden. Hierdoor ontstaat een regelmatigere samenstelling van het strokarton en een hoger rendement. Bij het oude procédé verdween een kwart van de kartonpap in het afvalwater in de kanalen. Bij het nieuwe procédé kan volledig milieuvriendelijk gewerkt worden.

CHEMISCHE INDUSTRIE

Ook de stoffen die bij de ontsluiting van het stro vrijkomen kunnen de basis vormen voor hoogwaardige bijprodukten, die anders op zeer kostbare wijze moeten worden geproduceerd. De belangrijkste vormen xylose, furfural en lignine.

Xylose wordt gebruikt in de farmaceutische industrie bij de vervaardiging van bloedinfuusvloeistoffen en zoetstoffen voor met name suikerzieken. De toepassing van het produkt geschiedt nog op kleine schaal, omdat de kosten verbonden aan de winning ervan bijzonder hoog zijn. Er mag van worden uitgegaan dat, nu de mogelijkheden er liggen xylose goedkoper en in zuiverder vorm te produceren, het toepassingsgebied snel zal groeien.

VELE TOEPASSINGS- MOGELIJKHEDEN

Bovendien kan xylose worden omgezet in furfural, een chemische stof die zeer veel gebruiksmogelijkheden kent. Zo wordt dit produkt gebruikt voor de raffinage van olie en kan verder dienen als grondstof bij de vervaardiging van plastics, verf en hars. Daarnaast wordt furfural toegepast in de gieterij-industrie voor hiteschilden en kan het voorts in veel gebieden het minder sterke produkt teflon vervangen.

Wat minder waardevol lijkt lignine; het is een onverteerbare stof die bijvoorbeeld als vulmiddel in kunststoffen zeer bruikbaar is. Overigens wordt nog onderzoek verricht naar andere toepassingsmogelijkheden; de voornaamste daarvan zou kunnen liggen in de kunstmestindustrie. Indien lignine gebonden wordt aan fosfaten en nitraten ontstaat een zeer goede kunstmest, die lang op de akker blijft liggen en dus een lang-

duriger werking heeft.

Een voor de chemische industrie wel zeer belangwekkend aspekt van dit nieuwe procédé is de toepassing van agrarische stoffen als basis voor chemische produkten. In tegenstelling tot steenkool, aardolie en aardgas zijn landbouwprodukten onuitputtelijk. Daar komt nog bij dat de kosten die, normaal gesproken, verbonden zijn aan het reinigen of lozen van afvalwater bijzonder laag zijn, omdat met een gesloten chemisch circuit gewerkt wordt. Zeker ook voor de kartonindustrie een belangrijk winstpunt. De zware milieuheffingen bij de produktie van strokarton zijn er mede de oorzaak van geweest dat veel kartonfabrieken besloten over te schakelen op oud papier als grondstof voor de bereiding van karton.

TUINBOUW

In een onlangs verschenen nota worden de goede eigenschappen van de grond van Oost-Groningen beschreven voor tuinbouw. Tot nu toe vormen de hoge gasprijzen echter een groot probleem voor de glasteelt. Zij vormen een groot deel van de vaste kosten. Ook het Lauwersmeergebied is bijzonder geschikt gebleken voor tuinbouw.

KLEINE DORPEN

De stimulering van de land- en tuinbouw waar goede mogelijkheden voor zijn zoals in bovenstaande is uiteengezet, kan de ontwikkeling van het platteland tot staan brengen.

In toenemende mate hebben hier de kleine dorpen met enorme problemen te kampen. Deze problemen bestaan vooral hierin dat in veel dorpen de meest elementaire winkels als een slager, een bakker of een kruidenier

afwezig zijn. Ook moeten de kinderen dikwijls in een ander dorp naar de kleuterschool of het basisonderwijs. Het verenigingsleven ondervindt eveneens moeilijkheden.

BEDIJNING

Ook als we kijken naar de landbouw, blijkt Groningen een bijzonder rijke provincie te zijn. Deze vruchtbare landbouwgrond wordt echter bedreigd doordat de Waddenzeedijken nog steeds niet op Deltahoogte zijn gebracht. Een rol hierbij speelt ook de regering die tot nu toe traag is met het beschikbaar stellen van gelden.

Ook de waterbeheersing binnendijks wordt met problemen gekonfronteerd. Door de gaswinning daalt de bodem. De NAM zou de schade die hierdoor aan de waterschappen wordt toegebracht moeten vergoeden. Echter de NAM wil bewijzen op tafel dat de schade door de gaswinning komt.

INHOUD

HOOFDSTUK	BLZ.
GRONINGEN GEEN WINGEWEST	1
ANDERHALF MILJARD VAN DE AARDGASWINSTEN VOOR DE REGIO VOOR WERK EN WERKGELEGENHEID	5 11
GEEN MILITARISERING VAN ONZE PROVINCIE	13
GEEN LOZING VAN RADIO-AKTIEF AFVAL IN ONZE BODEM	15
GEEN AANLANDING EN OPSLAG VAN VLOEIBAAR AARDGAS (LNG) steenkoolvergassing	17 19
VOOR EEN GOEDE TOEKOMST VAN ONZE PROVINCIE	23
aardgas als grondstof	23
magnesium als grondstof	25
land- en tuinbouw als basis	27

PROGRAMMA:

Spreekers

Groots Cultureel programma

met oa. Werk in uitvoering
4 mei-project
ANJV-koor
GSB-koor Voorwaarts
Schoonmaaksterskoor
Rode Steen
Genesisus
Boeienkoning

Grote verloting

**Kinderopvang
Kinderprogramma**

**Volkskongres 1980
zaterdag 26 april 1980
De Klinker Winschoten**

**aanvang: 10.30 uur
zaal open: 10.00 uur**

**toegang: f 5.- per persoon
jongeren tot 16 jaar gratis**

**Steunt het Volkskongres
met een financiële bijdrage**

**Gironummer: 32 69 220
tnv. penningmeester Volkskongres
te Groningen**

**Sekretariaat:
Goudlaan 337
9743 cj Groningen**

PRIJS f 2.50

eerste druk februari 1980: 150

tekst: Herre van Dokkumburg
speurwerk: Paul Dijkstra en
Herre van Dokkumburg
illustraties: Lody
basis ontwerp: Nico Bruinius
tekstverzorging: Ria de Witt
lay-out: Thijs Timmermans

druk: Drukkerij C. Regenboog